

© ANNE WANDENBOSCH

VALT ER MET KOOLZAAD IETS TE VERDIENEN?

In de ons omringende landen groeit de belangstelling voor de teelt van koolzaad de laatste jaren. Dat is niet zo uitzonderlijk als men weet dat koolzaad een teelt is die perfect te combineren valt met de grote akkerbouwteelten zoals granen, en in mindere mate met suikerbieten. – *Bart Vleeschouwers, stafmedewerker biomassa*

In grote akkerbouwgebieden is koolzaad een vast onderdeel van de teeltrotatie geworden. De enige factor die wereldwijd wat remmend werkt, is de onzekerheid rond de ontwikkeling van biobrandstoffen door de voortdurende aanvallen die vanuit de hoek van de klassieke fossiele brandstoffen en bepaalde milieuorganisaties georganiseerd worden.

Technische rendementen

Een gemakkelijke manier om het opbrengstpotentieel van koolzaad na te gaan, is te zien hoeveel tarwe er op een perceel gewonnen kan worden. Neem daarvan de helft en je hebt ongeveer de opbrengst die je met koolzaad kan behalen. Een perceel waarop je vlotweg 10 ton tarwe kan winnen, levert potentieel 5 ton koolzaad op. In de praktijk zal dit misschien iets lager uitvallen omdat er soms wat meer uitval is door duivenschade. In Duitsland werden op proefpercelen al geregeld opbrengsten bekomen van meer dan 6 ton en zelfs veel meer. Er zit dus zeker nog groeipotentieel in de opbreng-

.....

Koolzaad is een interessant gewas dat goed in te passen valt in de vruchtwisseling op een akkerbouwbedrijf.

.....

sten. De gemiddelde opbrengsten in België zijn volgens de landbouwtelling gestegen van rond 3 ton, eind jaren 80, tot net boven 4 ton de laatste jaren. Een belangrijk gegeven is dat de oogstzekerheid zeer sterk is toegenomen met de introductie van rassen die veel zaadvaster zijn (zie foto bovenaan). Daarbij vallen de korrels niet zo gemakkelijk uit de zaadhauwtjes als bij de vroegere rassen het geval was. Een onweersbui vlak voor de oogst kon toen de helft of meer van de zaadkorreltjes uitslaan. Hier heeft de selectie echter goed werk geleverd en het risico op verlies is sterk verminderd.

Teeltkosten

Globaal mag men stellen dat teeltkosten voor koolzaad op hetzelfde niveau zitten als bij granen. Aangezien er in Vlaanderen tot nu toe maar weinig koolzaad geteeld wordt, zijn hierover maar weinig bedrijfseconomische cijfers beschikbaar. De meest bruikbare cijfers zijn diegene die door Inagro vorig jaar werden verzameld in het kader van een enquête bij een zevental telers over het oogstjaar 2012 (tabel 1). Hierbij moeten we stellen dat de reële kostprijs in de praktijk een stuk lager uitvalt omdat niet elke kostenpost maximaal opgenomen moet worden. Zo zijn de kosten voor de bestrijding van ziekten en plagen meestal niet zo hoog omdat niet alle plagen elk jaar even sterk voorkomen. Men mag ervan uitgaan dat de kosten eerder rond 1100 euro per ha liggen.

Besparingsmogelijkheden

Zaaizaad is een eerste zware kostenpost waarvan men zorgvuldig moet afwegen of het niet met wat minder kan. Zo is er de

laatste jaren een duidelijke trend om minder zaaizaad te gebruiken. Waar vroeger geadviseerd werd om tot 5 kg zaaizaad per ha te gebruiken, is de aanbevolen hoeveelheid nu nog 2,5 tot 3 kg per ha. Doordat koolzaad zeer sterk kan vertakken, is dunner zaaien zeker geen risico. Wanneer men echter zaait in ongunstige omstandigheden (te droog of met een hoge uitval door duiven) of te laat in het seizoen (na half september) is het aan te bevelen om toch nog wat meer zaad te gebruiken.

Bestrijding van ziekten en plagen is zeer belangrijk in koolzaad. Slakken, glans- en snuitkevers en schimmels als sclerotinia of phoma kunnen behoorlijk wat schade veroorzaken in koolzaad. Maar ze komen ook niet elk jaar even hardnekkig voor. Daarom kan men door goed en regelmatig het gewas op te volgen, behandelen op het ogenblik dat de infectiedruk een bepaalde drempel dreigt te overschrijden. Daarvoor is het erg belangrijk dat de teler de ziekteverwekkers en de typische schadebeelden leert kennen.

Op onkruidbestrijding wordt best niet bespaard, zeker niet op de vooropkomst-behandeling. Die is belangrijk om de jonge koolzaadplantjes voldoende ruimte te geven om zich te vestigen. Eens de plant voldoende blad gevormd heeft, is er geen probleem meer. De vlugge hergroei in het voorjaar zorgt er trouwens voor dat onkruid dan geen kans meer maakt. Vooraleer je in het voorjaar tegen onkruid spuit, moet je er eerst zeker van zijn of het echt noodzakelijk is. Meestal is dat alleen nodig als in de winter een aantal planten verloren zijn gegaan en het gewas te dun staat.

Afzet van het koolzaad

Er is tegenwoordig niet echt een probleem om de geoogste zaden van koolzaad kwijt te geraken. Elke zichzelf respecterende zaadhandelaar en elk receptiestation ontvangt tegenwoordig koolzaad, als dat wordt aangeboden. De handel in koolzaad is net als die in graan een internationaal georganiseerd systeem dat vlot werkt. Er wordt zelfs gewerkt met *futures* en andere complexe financiële constructies. Het kan wel nuttig zijn om je graanhandelaar op tijd te verwittigen dat je koolzaad hebt staan en dat hij zich binnenkort aan een levering mag verwachten. Hij valt dan niet uit de lucht als je daar met je tractor en wagen geladen met koolzaad komt aangereden. Zeker als het de eerste keer is dat ze koolzaad zien, zou dit anders misschien wat onbegrip kunnen veroorzaken. Wat er nadien met je koolzaad gebeurt is na-

KOOLZAAD ZELF PERSEN, EEN WIN-WINSITUATIE?

Enkele jaren geleden leek het erop dat meer en meer boeren zelf hun koolzaad zouden gaan persen en de olie en de perskoek zelf zouden gebruiken of verkopen. Doordat de teelt zelf ineenzakke in Vlaanderen is deze ontwikkeling ook stilgevallen. Nochtans is de aparte vermarkting van de deelproducten mogelijk interessant voor landbouwers, zeker voor zelfmengers die het voeder voor hun dieren geheel of gedeeltelijk zelf samenstellen.

Perskoek, het resultaat van de koude persing van koolzaad, bevat nog ongeveer 15% vet omdat niet alle olie kan uitgeperst worden. Dat brengt meteen een behoorlijke hoeveelheid vet aan waarvan een belangrijk deel uit onverzadigd vet bestaat. Daarnaast bevat het ook nog ongeveer 30% eiwit waardoor het een belangrijke bron van plantaardig eiwit is voor de veevoeding.

Koolzaadperskoek wordt op de wereldmarkt verkocht tegen 260 euro per ton. Als je vertrekt van een opbrengst van 4,5 ton koolzaad per ha krijg je ongeveer 2,5 ton perskoek of ongeveer 650 euro/ha. Olie verkoop je aan ongeveer 690 euro per ton of ongeveer 1400 euro/ha. Samen kom je aan 2050 euro/ha.

Koolzaad wordt verkocht aan 250 euro/ton of 1125 euro/ha. Een snelle rekenaar komt dan op een winst van 925 euro/ha door het persen van de olie. Daar valt wel eens over na te denken.

Ook wie de perskoek zelf gebruikt, mag ervan uitgaan dat hij winst maakt. Soja wordt vandaag verkocht voor 375 tot 390 euro/ton (op de wereldmarkt, dus daarvoor heb je het nog niet bij je veevoederhandelaar!). Voor koolzaadperskoek betaal je ongeveer 260 euro/ton. Zelfs als je ervan uitgaat dat je in een rantsoen meer koolzaadperskoek nodig hebt dan soja (wegens een lager lysinegehalte) dan nog is het voordelig om koolzaad in te mengen in plaats van soja. Het probleem is dat er in Vlaanderen gewoon te weinig koolzaad geteeld wordt om hiervan effectief te kunnen profiteren.

Tabel 1 Maximale kostprijzen koolzaadteelt

- Bron: Inagro en eigen berekeningen

Kostenpost	Kostprijs (euro/ha)
Zaaien en grondbewerking	160
Bemesting	288
Onkruidbestrijding	197
Verkorten	54,5
Ziekten	66,5
Plagen	132
Oogstkosten	247
Pacht/grond	250
Totale kost	1.395

tuurlijk een ander verhaal. De ervaring leert dat het meeste Belgische koolzaad gebruikt wordt voor menselijke consumptie. Zo wordt vandaag het grootste deel van onze mayonaise en onze margarine gemaakt van koolzaadolie!

Prijsvorming

Koolzaad was de laatste jaren een behoorlijk goed verkopend product met hoge tot zeer hoge prijzen. Tot begin 2013 noteerde koolzaad zelfs constant boven

400 euro/ton. Door de wereldwijde goede opbrengsten van oliehoudende zaden zijn de prijzen van deze grondstoffen sindsdien wel behoorlijk onder druk komen te staan en is de prijs gezakt naar ongeveer 250 euro/ton. De granen hebben om dezelfde reden trouwens een gelijkaardige prijzevolutie gekend. Op dit ogenblik lijkt de prijsdaling wat gestopt te zijn maar wat de toekomst op iets langere termijn zal brengen, is natuurlijk niet te voorspellen. De prijzen op de termijnmarkten naar eind dit jaar toe, vertonen in ieder geval een daling omdat men voor het nieuwe teeltseizoen goede opbrengsten verwacht na een zachte winter en door de areaaluitbreiding in Oost-Europa. Het zal nu afhangen van de soja-oogst, want dat is nog altijd de bepalende factor in de markt van olie- en eiwithoudende zaden.

Samengevat kan men stellen dat je met koolzaad bruto ongeveer 4,5 ton x 250 euro/ton = 1125 euro/ha kan binnenhalen. Dat was een jaar geleden toch nog iets interessanter. Stel dat je 5 ton/ha kan verkopen aan 400 euro/ton, dan had je

© BART VLEESCHOUWERS

Zaaizaad is een eerste zware kostenpost waarvan men zorgvuldig moet afwegen of het niet met wat minder kan.

2000 euro/ha bruto. Het is dus duidelijk dat koolzaad een behoorlijk volatiel product is. Maar is dat bij aardappelen niet net hetzelfde? Bij een inkomensberekening moet je natuurlijk nog de Europese steunpremie tellen, waardoor het toch een rendabele teelt wordt.

Ideaal op akkerbouwbedrijf

Koolzaad is een interessant gewas dat goed in te passen valt in een vruchtwissel-

ling op een akkerbouwbedrijf. Naar verdienste toe valt het zeer goed te vergelijken met tarwe. De afzet verloopt vlot en naar de toekomst toe mogen we een stijging van de vraag verwachten. Het is bovendien een teelt die naast de olie ook nog een eiwitrijk restproduct bevat dat zeer goed te integreren valt in het dieet van varkens, vleesvee, kippen en in iets mindere mate in het dieet van melkkoeien.

De teelt staat momenteel helemaal op punt, bestrijdingsschema's en producten zijn beschikbaar en de moderne variëteiten geven evenveel technische garanties als de meeste graangewassen. Er is dus geen reden om koolzaad niet op te nemen in het teeltschema, ware het niet dat de houtduiven roet in het eten kunnen gooien. Maar onlangs werd in de pers bericht over duiven die dood uit de lucht vielen door toedoen van de parasiet *Trichomonas gallinae* (ofwel 'het geel'). Misschien helpt de natuur zelf ons een handje en wordt de populatie van deze lastposten op die manier wat beperkt. Voor de koolzaadtelers, en ruimer genomen alle telers van koolgewassen, is dit in ieder geval een welgekomen geschenk. En nu maar hopen dat de zomerhoutduiven uit het zuiden dezelfde ziekteproblemen zullen kennen. ■

Dit artikel kadert in het project 'Koolzaad, het zwarte goud van de Westhoek'.

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland

AGENDA

STUDIEVERGADERINGEN

Oost-Vlaanderen

SINT-NIKLAAS 27 maa, 20 uur, Land- en Tuinbouwschool. **Waterwinning en -recuperatie in de veehouderij**, B. Buysse. *Groene Kring Sint-Niklaas-Beveren*.

SINT-LIEVENS-HOUTEM 31 maa, 20 uur, Sportcentrum De Fabriek.

Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en actualiteiten, J. De Sadeleer. *Aalst Witlooftelers*.

West-Vlaanderen

POPERINGE 24 maa, 20 uur, Afcowest. **Ehbo in land- en tuinbouw**, T. Demarcke. *Poperinge Grove Groenten*.

ROESELARE 26 maa, 19 uur, Boerenbond. **Tewerkstelling in de champignonsector: een update**, C. Botterman. *West- en Oost-Vlaamse Champignon-telers*.

TORHOUT 27 maa, 20 uur, Kinderboerderij Torhout. **Bedrijfseconomische boekhouding**, J. Halewyck. *Groene Kring Torhout*.

GISTEL 31 maa en 7 apr, 20 uur, Sint Godelievecollege. **Streekproducten van bij ons**, S. Van Eeghem. *Groene Kring Gistel*.

Vlaams-Brabant

TOLLEMBEEK 21 maa, 20 uur, Com-mando. **Grond als goud**, N. François. *Groene Kring Zuidwest Pajottenland*.

OULD-HEVERLEE 2 apr, 21 uur, Ruiterschool. **Nieuw mestdecreet**, T. De Keukelaere. *Groene Kring Nationaal*.

Antwerpen

GEEL 25 maa, 20 uur, Hogeschool Thomas More. **Besturing akkerbouw-machines**, F. Echelpoels en H. Verhoeven. *Groene Kring Antwerpen*.

BRECHT 25 maa, 20.15 uur, Molenhof. **Actualiteiten in de melkveehouderij**, G. Vandepoel. *Regio Malle-Brecht-Wuustwezel Melkveehouders*.